

Оксана Шостак

*кандидат філологічних наук, доцент
Національний авіаційний університет*

м. Київ

ГІНОКРАТИЧНІ ВИСЛОВЛЮВАННЯ У НАЦІОНАЛЬНІЙ КРИТИЦІ КОРІННИХ АМЕРИКАНЦІВ

П. Г. Еллен друкує резонансну розвідку «Священне коло: відновлення жіночого в традиціях американських індіанців» (1986), де викладено основні «гінократичні» (термін, запропонований Еллен) положення, на яких, згідно авторки, базована література корінних народів. Дослідниця описує розбіжності між корінною літературою й літературами західного світу. Письменниця переконана, що західні дослідження трайбалізму американських індіанців є хибними від початку через культурну упередженість, що ґрунтована на патріархальності світогляду європейської культури. «Найважливіше, що вирізняє гінократичну культуру, – це відсутність обов’язкового покарання як засобу соціального контролю, а ще – обов’язкова присутність зв’язку з надприродними істотами» [Allen 1986, с. 3]. Формулюючи правильні, на її погляд, підходи до аналізу літературних творів, написаних письменниками, що мають корінне походження, П.Г.Еллен пропонує використовувати різноманітні методи – від висвітлення антропологічних і фольклорних моментів до психоаналізу, феміністичної критики, соціологічних досліджень й історіософії та культурологічних студій. «Я хочу наголосити, що літературні дослідження в царині студій про американських індіанців не можуть бути лише літературними, як це трактують на Заході. Ми, критики індіанської літератури, маємо залучати культурний, історичний, політичний контекст, у якому функціують традиційні народи та їхні літературні твори, бо жоден із сучасних письменників не спроможний писати поза ним» [Allen 1986, с. 266–267]. Найважливішим з усього названого є гінократичний підхід до тексту. «Без миру й гармонії, двох сил, що

належать жіночому серцю, не стане сили ні у світла, ні в кукурудзи² не буде безкінечного кола народжень, ритуальна магія втратить свою силу» [Allen 1986, с. 26]. П.Г.Еллен переконувала свого читача, що «культури, засновані на ритуальності, відштовхуються від уявлення, що всесвіт живий і має надприродну підпорядкованість. Ці культури не вважають економічні, політичні чи соціальні елементи відцентровими; вони організують своє життя навколо сакрального, метафізичного принципу. Якщо вони бачать причиново-наслідкові зв'язки між подіями, то причину вони приписують діям нематеріальних сил чи енергій» [Allen 1986, с. 80]. Пишучи про відмінності між європейською й індіанською літературною естетикою, вона зауважує: «Західні романи протесту – естетична відповідь на пригнічення й культурний розпад, але в цілому вони концентрують увагу на пригноблювачі, такий фокус суттєво відрізняється від запропонованого американськими індіанцями в цьому сторіччі. Загалом американські індіанці вибирають не так політичний протест, а радше романний або поетичний. Вони вибирають зосередження на власних традиціях і звичаях, ігноруючи білих, як тільки можна. Їм вдається ефективно протистояти як колонізації, так і геноциду» [Allen 1986, с. 82].

Підсумовуючи дослідження, авторка наголошує, що «література – породження традиції, а в традиційно гінократичному світі племені жінка постає центром усього існування. Це означає, що для таких авторів, як Л.М. Силко, Карол Лі Санчес, Паула Гунн Еллен, Саймон Ортіз, Н. Скотт Момадей, Дженнет Кемпбелл Хейл, Д'Арсі Мак Нікл, Джеймс Велч, Бет Брант, Джой Харіо, Лінда Хоган, Венді Роуз, Морис Кенні, Елізабет Кук-Лінн, Діана Бернс, Джералд Візенор, Герру Хобсен, Ніла Норс Сан, Мері Тол Маунтін, Рей Янг Беар і багатьох інших, центральність жіночої сили є основоположною як для творчості, так і для викладання цих творів» [Allen 1986, с. 264].

Попри великий внесок цього дослідження в індіанську критичну думку, робота мала низку суттєвих недоліків. К. Вомак писав про те, що, «протиставляючи індіанців європейцям, Еллен часто спрощувала їхню різноманітність,

² Традиційна їжа народів пуєбло, до яких належить П.Г. Еллен.

ототожнюючи її лише з гінократичною утопією та роблячи узагальнення щодо сингулярності індіанської свідомості» [Womack 2008, с. 23]. Критики дослідниці визнають, що ця розвідка є беззаперечним бестселером за всю історію індіанської критичної думки, що вплинула не тільки на розвиток літературної критики, але й на феміністичні й гендерні студії, квір теорію. Донині ця книга легко знаходить собі читачів поза академічним середовищем.

Початок 80-х рр. позначений бурхливим інтересом до розв'язання гендерних питань. Важливе місце в цьому процесі посіли так звані «жіночі» антології. Серед перших можна назвати «Цей міст іменується моєю спиною. Твори радикальних кольорових жінок» (1981) за редакцією Ч. Морага та Г. Анзальда, «Третя жінка: жінки-письменниці меншин США» (1980) за редакцією Б. Сміт. 1984 року Б. Брант друкує в Канаді антологію «Зібрання Духу», що містить вірші, оповідання й особисті сповіді жінок-індіанок. Особливе місце серед авторів посідали квір-жінки, а також митці, які на той час були ув'язненими в тюрмах із різноманітних причин. Збірка розширила горизонти індіанського літературного канону й уявлення про естетику. Наприкінці 80-х років літературні критики все частіше почали звертатися до квір-теорії, окреслюючи горизонти корінної літератури. У 1986 р. надрукована розвідка Волтера Вільямса «Дух і тіло: сексуальна різноманітність у культурі американських індіанців» та робота Вілла Роско «Чоловік-жінка народу зуні» (1991), за його ж редакцією опубліковано «Життя духу. Антологія творів гомосексуальних американських індіанців» (1988).

ЛІТЕРАТУРА

1. Allen, Paula Gunn. *The Sacred Hoop: Recovering the Feminine in American Indian Traditions*. Boston: Beacon Press, 1986. 311p.
2. Womack, Craig S. *A Single Decade. Book-Length Native Literary Criticism between 1986 and 1997. Reasoning Together. The Native Critics Collective.* /Ed. by Craig S. Womack, Daniel Heath Justice & Christopher B. Teuton. Norman: University of Oklahoma Press, 2008. P.3-104.